

Till användaren

Jag blev glad när man sade till mig: Kom, vi skall gå till Herrens tempel (Ps. 122:1).

Gudstjänstbokens inledande avdelning innehåller formulären för de viktigaste gudstjänsterna i en församlings gudstjänstliv. Först ges formuläret för högmässan enligt de fyra olika mässerierna. Därefter följer formulären för predikogudstjänsten (som rubriceras Gudstjänst), veckomässan, familjemässan och tidebönera. Utöver dessa finns det en uppsättning med färdigt utarbetade formulär för särskilda gudstjänster under kyrkoårets festtider. I den andra huvudavdelningen ingår olika slag av texter, böner och sånger som kan användas i gudstjänsterna.

Gudstjänsterna har uppbyggts på ett sådant sätt att det finns rum för rätt stor flexibilitet i den konkreta utgestaltningen. För detta ändamål innehåller gudstjänstboken rikligt med tilläggsmaterial (t.ex. förböner och förbönsämnen, dagens bön för tidebönera samt en musikbilaga med liturgisk musik). Detta är ett uttryck för den fornkyrkliga och även lutherska principen att församlingarna bör ha möjlighet att beakta egna traditioner, sedvänjor och resurser (Confessio Augustana 7). Denna princip gäller även gudstjänstens symbolspråk, som behandlas i en särskild handledning för högmässan.

Vid sidan av den gemensamma syndabekännelse och avlösning som ingår i gudstjänstens beredelse finns det också behov av enskild själavård i församlingen. Därför bör gudstjänstbesökarna erbjudas möjlighet till enskild själavård och till bikt. Denna möjlighet är omnämnd i de inledande anvisningarna för de olika formulären.

Högmässan och gudstjänsterna

Högmässan är avsedd att vara församlingens huvudgudstjänst. Det är en sådan gudstjänst som avses i kyrkoordningen när den säger: ”Högmässogudstjänst skall firas i församlingens kyrka under söndagar och kyrkliga helgdagar” (KO 2:2). Vid församlingens huvudgudstjänst kan man också använda formulären för predikogudstjänsten och familjemässan. Man kan dessutom göra så att man utelämnar nattvardsdelen från högmässan eller familjemässan och firar den som predikogudstjänst respektive familjegudstjänst.

Högmässan utgör medelpunkten i församlingens liv. Man kan igenkänna dess struktur också i de andra gudstjänstformulären. Vid gudstjänster enligt dessa formulär kan man tillämpa de anvisningar och det material som har utarbetats för högmässan. Högmässan har en sådan karaktär att den helst bör förberedas och genomföras gemensamt. Man kan gärna utse en planeringsgrupp för varje gudstjänst. I denna grupp kunde det ingå både församlingsanställda och övriga församlingsmedlemmar. Det mest naturliga är att liturgen leder den gemensamma förberedelsen. Det är också önskvärt att man uppgör en terminsplan för gudstjänstlivet i församlingen.

När man skall välja mellan de olika alternativ som ges inom ramarna för gudstjänstens struktur är det skäl att beakta sådana faktorer som kyrkoåret, församlingens storlek och resurser samt den gudstjänstfirande församlingens åldersstruktur och aktuella situation. Den gudstjänstordning som används för en viss sön- eller helgdag kan mångfaldigas och utdelas till kyrkobesökarna.

I allmänhet kallas församlingen till gudstjänst genom klockringning. Härvid följs lokala traditioner. När man har anlänt till kyrkan stillar man sig i bön. Man kan också tända ett bönelys. Det är önskvärt att man i församlingen kommer överens om hur man går tillväga för att lämna in de förbönsämnena som skall ingå i kyrkans förbön.

I god tid före gudstjänsten samlas de som har särskilda uppgifter i gudstjänsten till gemensam bön som leds av liturgen.

Uppgiftsfördelningen behandlas mera detaljerat i den särskilda handledningen. Här beskrivs blott vad som varit brukligt traditionellt.

Det ankommer på liturgen att leda gudstjänsten och att bära det övergripande ansvaret för den. Till liturgens uppgifter i högmässan hör åtminstone den inledande välsignelsen, inledningsorden, dagens bön, nattvardsbönen, Herrens bön, Herrens frid, nattvardsdistributionen, tackbönen och välsignelsen. Dessutom ansvarar liturgen vanligen även för läsningen av evangeliet. Med tanke på gudstjänstens helhet är det motiverat att liturgen också predikar.

Assisterande präst kan i första hand leda gudstjänstens beredelsemoment och assistera vid nattvardens utdelning. På kantorn ankommer att leda gudstjänstens musik. Om man har någon som fungerar som diakon inom gudstjänstens ram kan han eller hon leda kyrielitanian och kyrkans förbön, läsa evangeliet, uppmana till fridshälsning, uttala sändningsorden samt även delta i nattvardens utdelning.

Uppgifter som lämpar sig väl för församlingens medlemmar är att läsa texterna och att delta i kyrkans förbön. Också gudstjänstmusiken erbjuder många viktiga uppgifter. Dessutom kan församlingsmedlemmarna ansvara för olika praktiska uppgifter, som att i samråd med kyrkobetjäningen pryda kyrkan före gudstjänsten. De kan som kyrkvårdar välkomna gudstjänstdeltagarna vid dörren, dela ut psalmböcker och bära upp kollekten. Församlingens medarbetare och medlemmar bör ha vederbörligt tillstånd för att kunna delta i distributionen av nattvarden.

De som har särskilda uppgifter i gudstjänsten kan under den inledande musiken anlända till koret i procession. Främst bärs ett processionskors samt ett par eller flera ljus. Liturgen går sist i processionen. När man går ut bibehåller man samma ordning. Församlingen kan ansluta sig till utgångsprocessionen.

Det är de olika gudstjänstmomentens karaktär som skall vara vägledande för användningen av altaret och koret. När man söker lämpliga liturgiska lösningar är det skäl att fråga sig vad som är smidigt och vad som bidrar till gemenskapen. Andra påverkande faktorer kan vara kyrkorummets arkitektur, församlingens traditioner och antalet medverkande. Det är önskvärt att man i församlingen gemensamt kommer överens om hur man använder koret vid gudstjänsterna. Församlingens medlemmar bör underrättas om motiveringarna för de olika lösningar som man har gått in för.

Liturgens och församlingens sångpartier (den inledande välsignelsen, prefationsdialogen och Herrens frid) kan också läsas. I kyrielitanian, Gloria, kyrkans förbön och lovprisningen fungerar i allmänhet någon annan än liturgen som försångare.

Kyrkans förbön sammanställs i allmänhet i församlingen. Den bör innehålla åtminstone följande förbönsämnen: den kristna kyrkan och församlingen, evangeliets utbredande, överheten, den offentliga maktutövningen och freden, människor som på olika sätt är i svårigheter, aktuella ämnen. Det är önskvärt att församlingens medlemmar deltar i sammanställningen av kyrkans förbön.

Tidebönerna

De traditionella tidebönerna representeras av morgonbönen (Laudes), bönen under dagen (Ad sextam), kvällsbönen (Vesper) och bönen vid dagens slut (Completorium). Ljusbönen kan fogas till inledningen av vespem eller completoriet. Den korta tidebönen följer tidebönens struktur, men den har en enklare form och kan genomföras kortare.

Tidebönen kan ledas av en präst, av en medarbetare i församlingen eller av någon annan församlingsmedlem. Den är tänkt som församlingens gemensamma gudstjänst, men särskilt väl lämpar den sig för bönelivet i mindre församlingskretsar. Dessutom kan tidebönerna användas för personlig bön. Liksom i högmässan finns det olika alternativ för tidebönerna. Detta gör det möjligt att beakta deltagarnas olika förutsättningar och gåvor.

Gudstjänsterna under kyrkoårets festtider

Gudstjänstlivet under kyrkoårets festtider har berikats med ett eget material som innehåller tillämpningar av de olika gudstjänstformulären. Den aktuella tiden i kyrkoåret har beaktats vid valet av bibeltexter, i musiken, i bönerna och i gudstjänstens övriga texter. I dessa moment ingår särmaterial för varje enskild högtid. Därför har dessa gudstjänstformulär skrivits ut mer detaljerat än de övriga. På de större festdagarna kan man givetvis också använda ett av de ordinarie formulären.

Texter, böner och sånger för gudstjänsterna

I denna avdelning ingår sådant material som det inte har varit ändamålsenligt att ta med i de inledande formulären. För att underlätta användningen har texterna, bönerna och sångerna grupperats enligt högmässans uppbyggnad och försetts med rubriker som tydligt anger vilket slag av material det är fråga om. Detta material är av skiftande karaktär. Det finns texter som i regel behövs vid varje gudstjänst, men också sådana som torde få en mera sporadisk användning. I tillägg till detta textmaterial har alternativa inledningsord till familjemässan, texter för tidebönerna samt böner på vissa högtidsdagar sammanförts under rubriken Övrigt gudstjänstmaterial.

Högmässans och gudstjänsternas musik

Enligt kyrkoordningen skall man i högmässogudstjänsten bruka den psalmbok och de mässmelodier som godkänts av kyrkomötet (KO 2:5). Mässmelodierna består av fyra olika serier mässmusik vilka ges i komplett form redan i gudstjänstbokens inledande avdelning. Det står församlingarna fritt att bland dessa välja de bäst lämpade. Anknytningen till kyrkoåret är ett viktigt urvalskriterium.

Den första serien överensstämmer rätt långt med den tidigare kyrkohandbokens mässmelodier. Den innehåller på vissa punkter tre olika alternativ, vilka ger möjlighet att utföra den som a) allmän serie, b) festserie, eller c) advents- och fasteserie. De tre andra huvudserierna (2–4) innehåller betydligt färre variationsmöjligheter och kan därför användas relativt fritt i förhållande till kyrkoåret.

Tidebönerna, trishagion, litanian, prefationsbönerna för kyrkoåret samt improperierna är försedda med notskrift, och den som inte sjunger dessa hänvisas alltså till den text som finns mellan notraderna. De psalmer som kan användas som alternativ till tideböners cantica och övriga sånger är inte utskrivna. I stället ges hänvisningar till psalmboken.

I den musikbilaga som finns till sist i gudstjänstboken ingår övrigt musikmaterial som är avsett att användas i gudstjänsterna. Det kan noteras att de två alternativ som ges för nattvardsbönen och instiftelseorden är likvärdiga. De är inte heller bundna till kyrkoåret.

* * *

Den av kyrkomötet tillsatta redaktionskommittén vill för övrigt hänvisa till den särskilt utarbetade handledningen för högmässan. Denna kommentar till evangelieboken och gudstjänstboken innehåller nyttig vägledning med tanke på enskilda detaljer.

Upphovsrätten till gudstjänstboken som helhet innehas av Kyrkans centralfond.

Teckenförklaringar:

- S försångare, förebedjare, textläsare
- F församlingen
- * församlingen står
- + liturgen välsignar församlingen med korsets tecken
- (+) liturgen eller förebedjaren kan göra korstecken
- [] text inom klammer kan utelämnas
indraget moment kan utelämnas